

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring (SOU 2021:35)

Ju2021/02078/L5

Inledning

En stor del av förslagen avser rättspolitiska överväganden. I de delarna har hovrätten givetvis inga synpunkter. Hovrätten vill dock lyfta fram en del praktiska problem som förslagen kan leda till.

Mened, övergrepp i rättssak och skyddande av brottsling

Hovrätten har inga synpunkter på förslagen om ändring av straffskalor, kriminalisering på förstadium, modernisering av språk eller förtydligande av kvalifikationsgrunder för grova brott. Även om de skäl som utredningen har angett i denna del framstår som rimliga, anser hovrätten dock att det kan te sig motsägelsefullt att sänka minimistraffen i syfte att åstadkomma en generell höjning av straffnivån. Detta bör problematiseras ytterligare.

I betänkandet föreslås att hänvisningen till ett "allvarligt brott" i kvalifikationsgrunderna för grov mened ska konkretiseras, på så sätt att ett brott anses som allvarligt om det har ett straffvärde om fängelse i minst två år (se s. 109 och 480). Även kvalifikationsgrunder ska täckas av gärningsmannens uppsåt. Hovrätten anser att det eventuellt bör förtydligas att det uppsåtet ska täcka är de omständigheter som gör att brottet har ett straffvärde om minst två års fängelse och inte straffvärdet som sådant.

Straffflindring vid medverkan vid utredning av annans brott

Förslaget i stort

Hovrätten delar de invändningar som tidigare har förts fram som skäl mot ett system som tillåter straffflindring vid medverkan vid utredning av annans brott. Hovrätten inser dock att det kan finnas anledning att ompröva tidigare ställningstaganden med hänsyn till den problembild som utredningen beskriver i kapitel 3.

Enligt hovrätten finns det skäl att överväga en särskild bestämmelse i 34 kap. brottsbalken som möjliggör omprövning av en tidigare utdömd påföljd i situationer där den misstänktes medverkan i efterhand visat sig haft större eller mindre betydelse än vad som angetts av åklagare. En sådan talan bör kunna föras på begäran av den misstänkte eller av åklagaren.

Det framgår inte av betänkandet vid vilken tidpunkt den misstänkte senast måste ha medverkat i utredning av annans brott för att detta ska få beaktas vid straffmätningen. Hovrätten anser att det bör tydligt framgå om detta måste ha skett innan huvudförhandling påbörjas eller om detta är något den misstänkte kan göra fram till dess att målet avgörs. Enligt hovrätten bör övervägas om tidpunkten för eventuell preklusion bör framgå av lag och även av den information som lämnas till den misstänkte under förundersökningen.

Hovrätten instämmer i att den misstänkte bör få information om möjlighet till straffflinring redan under förundersökningen. Enligt hovrätten bör den misstänkte samtidigt få information om att han eller hon kan dömas för brott vid lämnande av felaktiga uppgifter.

Förslaget att det inte bör uppställas krav på anknytning mellan den misstänktes brott och det brott han eller hon lämnar uppgifter om

I betänkandet föreslås att straffflinring även bör kunna komma ifråga i fall där den misstänkte har medverkat vid utredning av brottslighet som saknar koppling till de brott som han eller hon har begått. Det vore önskvärt med praktiska anvisningar om hur domstolarna bör hantera de problem som enligt företrädare för norska domstolar uppstår i dessa situationer (se s. 242 f.). Hovrätten har inga egna förslag för hur problemen bör lösas.

Enligt norska domstolar uppstår det inte sällan problem med att värdera betydelsen av uppgifter som den misstänkte har lämnat i andra brottsutredningar som domstolen saknar närmare kännedom om. I betänkandet föreslås därför att den åklagare som leder den andra förundersökningen (härefter "åklagare 2") ska ge in en promemoria avseende den misstänktes medverkan och vilken betydelse medverkan har fått (se s. 262 och 275 f.). Enligt hovrätten är det dock fortfarande oklart vilka möjligheter förslaget ger domstolen att kritiskt granska åklagarens uppgifter. Detta gör sig särskilt gällande när inte heller försvaret får insyn i den andra förundersökningen (s. 264). Det framgår inte heller hur domstolen bör göra i situationer där åklagare 2 ännu inte kan avgöra vilken betydelse som den misstänktes uppgifter kan komma att få. Dessa frågor bör belysas ytterligare.

Ett annat problem som lyfts av norska domstolar har att göra med åklagares incitament att höra den misstänkte i andra brottsutredningar. Av betänkandet framgår att det ankommer på åklagare 2 att avgöra om det finns skäl att höra den misstänkte och om detta kan göras utan att riskera utredningen. För att inte äventyra förundersökningssekretessen ska det finnas möjlighet att redogöra för

den misstänktes medverkan i andra förundersökningar bakom stängda dörrar, där eventuella medtilltalade inte får närvara (se s. 276-278). Hovrätten konstaterar att det inte är ovanligt att även målsäganden i mål om organiserad brottslighet tillhör en kriminell gruppering. Det är inte heller ovanligt att den som är målsägande i ett visst mål är tilltalad i ett annat. Genom att biträda åtalet får målsäganden rätt att närvara vid förhandlingen bakom stängda dörrar, och på så sätt få information om den andra utredningen och den misstänktes medverkan. Detta skulle kunna leda till att åklagare väljer att avstå att höra en misstänkt i en annan förundersökning, trots att det vore motiverat av effektivitetsskäl. Även denna problematik bör övervägas ytterligare.

I betänkandet (s. 224) anges att målsägandeintressen inte åsidosätts av förslaget eftersom förslaget om straffflindring inte påverkar målsägandens möjlighet att få skadestånd. Det är dock oklart hur förslaget står sig i förhållande till intresset hos en målsägande som biträtt åtalet och som därmed kan framställa yrkanden i frågor om skuld och påföljd. Hovrätten anser att en ordning där en tilltalad ådöms ett lägre straff på grund av medverkan vid utredning av andra brott än det som målsäganden utsatts för riskerar att påverka allmänhetens förtroende för rättsväsendet på ett sätt som inte fullt ut har analyserats i betänkandet. Detta bör problematiseras ytterligare.

Brottet falsk beskyllning

Hovrätten har inga synpunkter på förslaget i stort. Hovrätten noterar dock att termen "allvarligt brott" föreslås ha annan betydelse vid falsk beskyllning, grovt brott, än vid grov mened (se ovan). Som lyfts i betänkandet är det i och för sig inte ovanligt att samma term ges olika innebörd. Hovrätten anser dock att det blir inkonsekvent när detta sker inom ramen för ett och samma lagförslag.

Anonyma vittnen

Hovrätten instämmer i den bedömning som redovisas i betänkandet och delar därmed bedömningen att det inte bör införas ett system med anonyma vittnen.

Stöd till och skydd av vittnen

Hovrätten har inga synpunkter i dessa delar.

Konsekvensanalys

Hovrätten delar inte bedömningen att kostnaderna som förslaget kan tänkas innebära ryms inom befintliga anslag. Förslaget kommer att leda till komplicerade överväganden och att fler åtgärder behöver vidtas under handläggningen av mål i såväl underrätt som överrätt. Ökade antal stora och komplicerade mål tynger verksamheten. För det fall förslaget genomförs bör ytterligare resurser även tillföras domstolarna. I övrigt har hovrätten inga synpunkter.

Yttrandet har beslutats av hovrättspresidenten Charlotte Brokelind efter föredragning av tf. hovrättsassessorn Rebecca Haenflein. Hovrättslagmannen Niklas Rundberg och hovrättsrådet Martin Andersson har deltagit i handläggningen.

Charlotte Brokelind

Rebecca Haenflein

Kopia

Övriga hovrätter

Kammarrätterna

Tingsrätterna under Göta hovrätt

Justitiedepartementet, enheten DOM

Domstolsverket

Hovrättens intranät